

יחיאל חזק

"אישוני עיניך הצמיחו בתוכי עץ אלמוגן"

על ספר שיריה של המשוררת
רעיה המאיר "בצל האלמוגן",
"פיוטית", 2015, עמ' 84

הקריאה בספר שיריה של רעיה המאיר היא פגישה עם עולם חינוכי וחמים של שירת אהבה אינטימית, שיש בה מערכת מטאפורית של עץ אלמוגן המפיק מעצמו יופי עדין, וזאת מבלי לגלוש לכתובה בנאלית של שירי אהבה. השימוש האוקסימורוני המקורי ברב-ערכיות של צל, של הגנה, של עוצמה חמה ואדומה הנסמכת על זיכרונות-ילדות מעולמה האוטנטי של המשוררת יוצר קשר בלתי ניתן להתרה עם הקונקרטיים של ההווה הישראלי המקומי רווי האהבה והמשפחתיות. פגישה עם השיר הראשון, כמו גם עם השיר האחרון המופיע על הכריכה האחורית של הספר, מציגה לקורא את המורכבות הייחודית הדו-ערכית של סמל-העץ המשדר כוח ועוצמה – מחד גיסא, ויופי עדין וקסום העוטף את הקורא – מאידך גיסא. "אישוני עיניך הצמיחו בתוכי עץ אלמוגן, בראשית פרח באדום-ארגמן, ואחר לבלב בירוק עז. עליו כיסו את הדשא בסתיו, ואחר התפוררו, העשירו את האדמה באושר שהחל באישוני עיניך". הבחירה בעץ בתור סמל מרכזי לשירת הספר מעידה על יכולת שירית מקורית ועשירה המלווה את הקורא לכל אורך הקריאה. בחירת הצירוף "הזמן מתנשק עם העבר" אינה מקרית ומעידה

על אותנטיות המצרפת את שורשי העבר של עולם ילדותה עם רגשותיה הבוגרים. שיטוט בין שיריה מפגיש את הקורא עם אהבת הטבע ועם הנכונות לקבל את עונות השנה הבוגדניות לעיתים. הכניעה לתעתועי הקיץ אינה גורעת מהגעגועים ליופיו רווי האהבה של האביב, וארסו של העקרב – סמלו של המזל המתאים – מוצמד לאהבתה (עמ' 56), ומשמר את האינטימיות בינה ובין מושא-אהבתה בקיצוניות אוקסימורונית ("עקרב ארסי שלי").

העונה המועדפת היא האביב, אך אין דחייה של יתר עונות השנה, אלא קבלתן, שיש בה משיכה אהבת לצד רתיעה וקיצוניות שבין קללה לברכה: "הסתיו הקדים, טרק דלתות, הזהיב את הפרידה, צייר שרפה, פיזר חרסים-חרסים שרקדו עד זוב-דם בירכתי החלום". היחס לסתיו הוא אמביוולנטי: "כלו קללותיי בנבילה מרשרשת ושקעו עמוק באדמה, זבל אורגני לצמיחת ברכות מחודשות" ("זעקת הקרב", עמ' 48).

מערכת היחסים בין המשוררת לאהובה היא אינטימית וסחופת רגשות, אך נבנית באורח הדרגתי ואיטי, ואפילו מעודן. יש בה מגוון-תחושות של עולם מטאפורי עשיר ומערכת דימויים מורכבת. שיטוט בין השירים הוא התחככות עדינה עם עולמות חושניים של אור וחושך, של זיכרונות וגעגועים לאהבה תוך מיצוי כל החושים – מראות, קולות, טעמים וריחות, שהמשוררת מצליחה להחיותם ולהגישם לקורא ברכות: "לאורך מדרכת ורדים הלכה במתיקות העיוורון, זעקת עורב שחור הרעידה את גופה בצד שמאל. הוא שתה את נפשה בקש בבית-הקפה הקרוב. שאלה: 'מי אתה? אחי, מאהבי, או אישי?!' 'אני ציפור-דרור' ענה." (עמ' 79) המלאת החושית מביאה את

הקשר בין החושים לקיצוניות של מיזוג ביניהם – סינסטזיה – בשיר "מתיקות העיוורון" שהוא פסגה מטאפורית בעוצמת השימוש בחושים. חגיגת החושים והשיכרון הבא בעקבותיה מובילים את החוויה השירית למיצויה הסופי: מיתרי הגיטרה נקרעו ונורו את החור השחור וצעדיו נאלמו בסמטה אפלה, כאילו נשפכו מים רותחים על כפות רגליו, וגם צדודית קיומו נאלמה. "ובהמשך – "והוא שתק והיא שתקה, רק טל השחר ליטף את כפות רגליהם".

ובחזרה לספר – המצלול בשמו – "בצל האלמוגן" מרמז גם הוא על שני ניגודים בו-זמניים, שהרי האלמוגן אינו מוגן. זוהי ערכיות סימנטית שאין לה מוצא, והמשוררת ממשיכה, ככל יכולתה, לבקשו לשווא. ■

ד"ר ארנון לויתן

פרידה מן הסתיו

על ספרה של רעיה המאיר,
"בצל האלמוגן", הוצאת
פיוטית, 2015

אני הייתי מעניק לספר זה של רעיה המאיר את השם "פרידה מן הסתיו", הסתיו שהוא בו המוטיב המרכזי:

שְׁאוֹן תּוֹנֶה שֶׁל שְׁלֶכֶת
עֲלִים נוֹשְׂרִים
וְלֶהֱק צְפָרִים
נִפְרָד עִם פֶּרֶשׁ כְּנָפִים
וְעוֹד מְעַט אוֹקְטוֹבֶר נֶם
וְשׁוֹב יִגִּיחוּ לְחַיִּינוּ
עֲנֵי רְקִיעַ

עם ריח גשם יגלשו מימי
ובקירות יזהיב הסתו.

שיריה של רעיה המאיר מייחלים
לפרידה (שהיא בלתי אפשרית!) מן
סתיו, הם מייחלים להחדרת האור
לצללי סתיו חייה.

הסתיו הוא חלקה האפל של
השנה. על פי קרל יונג הצל הינו
ארכטיפ עימו נולד האדם אל החוויה
האנושית. האדם מקבל כנתון – אימא,
אבא, ילדות וזיקנה, וכן הוא נולד עם
השאיפה להגשמה ומימוש, עם חרדת
המוות, החולי והיאוש, עם המאבק
הנצחי בין האור ובין הצל.

אך באותם הגנים שירשנו, קיבלנו
גם את זכות הבחירה, כדברי אריק
פרום. לעיתים מאסנו בתענוגות
גן העדן, סמלו של האור, הקוראים
לנו ל"טיפול פנים עם ארוחת בוקר".
"הצל" שבחינו מעביד אותנו בפרך
– לא קרמים ולא מסאז'ים, אבל
אולי נזכה בחדוות החיים של חופש
הבחירה.

בבוא הסתיו אנו חווים התקרבות
מאיימת אל תהום חרדותינו. מה
טמון בו בצילו של הסתיו? מה מחריד
בו? כאב מודחק, כישלונות, זיכרונות
קשים, ילדות עשוקה, אימת אובדן
אהובים, אשמה וחסא. הסתיו מחזירנו
אל חרדות חשכת עתידנו. האדם
ירחיק עצמו מאימת צילו, לא יביט
בו בהולכו ברחוב, ישתדל להיות מעין
פיטר פן המרחף באוויר, יחביא עצמו
בין אשלות של קטעי אור.

רעיה המאיר איננה בגיל התמרדות,
אפילו לא בגיל מעבר – בבגרותה
המתקדמת היא עושה בספרה זה
מעשה אמיץ, היא מסבה ראשה, אט
אט, אל אור השמש, כשהיא שרויה
בצללי הסתיו, אך אינה פוחדת מהם.
היא מוצאת את זהרורי האור בין
סדקים של ענן אפור.

כאשר נשאל ליאונרד כהן על
קסמו, למרות שקולו סדוק, הוא
השיב: "חשוב שיהיו סדקים כי דרכם
רואים את האור".

במשל המערה של אפלטון מסופר
על קבוצת אסירים כבולים שאינם
יכולים להפנות מבטם לשום צד פרט
לקיר המערה שלפניהם. מאחוריהם
בוערת מדורה ודמויות נעות לידה
ומטילות צל על הקיר, אלו התמונות

אותן חווים האנשים שבמערה, קולות
ההמיה של צללים אלו הם היחידים
הנטמעים באוזניהם. זה עולמם, עליו
בונים "תכניות" או "משאלות" חיים,
הם כבולים לצל.

והינה, מעז האחד לברוח ויוצא אל
האור, סומאות עיניו מקרני השמש,
ואט אט מסתגל לאור, הוא רואה
את נפלאות העולם במלוא זוהרן,
העץ, הציפור וצלילי הטבע. הוא
חוזר למערה, לשתף באושרו החדש
את חבריו (לשעבר), ונתקל בתגובה
עוינת עד איומים להורגו. בשפת היום
שלנו נאמר לו: "הפסק לבלבל במוח
עם העובדות שלך...". בשפתם של
הפסיכולוגים והפסיכואנליטים נאמר
לו: "תן לנו לסבול (ולמות) בשקט...".
האיש שברח, הפחיד את כבולי
הצללים בגלימת האור הזוהרת. עימה
שב אליהם.....

דליה רביקוביץ מביעה רעיון
דומה/לא דומה בשירה – "מה חשב
תפוח הזהב":

...תפוח זהב התקרב אל האש
והשב מחשבות ונסה לנחש
למי היא קרובה ולמה היא דומה
ולבסוף הוא אמר לעצמו הוי טפש
הבט בראי ותבין מעכשו
שהאש היא קלפה של תפוח זהב...

רעיה המאיר התקרבה אל האור,
ובעקבות כך – ופורקים השירים את
משא ייסורי סתיו חייה. בשירים אלו
נמצא נדודים מן הבדידות אל החיק
המנחם של הסביבה, פרחים, לבלוב,
זיכרונות מבית אבא (כולל – גולה
שכוחה וכואבת). השירים מספרים
על ההורים של אז, וההורים היום,
על אהבה לבית, על שיעורי בית
הספר, על אימא שסונטת בילד על
חטיפת פרוסת עוגה, ואפילו על צער
שגורמות מילים שלא נאמרו לפני
שנעלמו הורינו מחיינו.

חֲצִבִּים מְשִׁתְּרָעִים בְּרָרָה,
רְמוֹנִים בְּשָׁלִים בְּדָם גְּרַעֲיָנִים,
סִתְּנוּיֹת לְבִנְבָנוֹת.

וְאֲנִי לֹא מְבִינָה אֶת שְׁתִּיקָתָה, אֶת
שְׁתִּיקָתִי.

הָרוּחַ סְהַרְוִי בְּדָמִי.
הַסֶּתֶוּ בְּגִבּוֹרָה כְּבֹר הוֹדֵף אֶת הַקִּיץ
הָעָרֵב בָּא.

אוֹר כּוֹכְבִים נוֹחֵת עַל הַדָּשָׁא
גַּחְלִילִיּוֹת עַל צְנֹאֲרִי

שיריה של רעיה המאיר מביעים
שאיפה גלויה, וגם כמוסה, לשתף
את אהוביה בלידה "האביבית" של
הסתיו, לידה המתחוללת כיום בגופה
ובנפשה. ■